

GIB MIHĂESCU **RUSOAICA**

Prefață
Mihnea Bălici

RUSOAICA

Când mi s-a dat ordin să trec cu detașamentul de pază pe Nistru, am salutat cu multă bucurie această noutate. Și m-am bucurat cu atât mai mult cu cât vedeam mutra plouată a camarazilor mei de batalion: adio vinul bun, fetele vesele și viața asta de sindrofii, cu baluri, cu întâlniri furișe de orașel basarabean, care, la urma urmei, oricât de mic, oricât de strâmt și de noroios o fi, e totuși un orașel.

Pentru mine, ordinul venea tocmai la timp. Într-o bună dimineață, zorile mă găsiră lângă o lungă masă, pe care cărțile o ocoliseră de mii de ori în goana celui mai accelerat *chemin de fer* pe care l-am văzut vreodată în proaspăta, dar încercata mea carieră de jucător de cărți. Aveam dinainte-mi exact suma de lei douăzeci, cu care începusem pontajul. În timpul nopții suma asta crescuse fantastic, scăzuse brusc, ca un termometru sub năprăsnicia crivățului siberian, se ridicase iarăși, îmi îmbrâncise inima în aceleași subite și sufocante oscilații, pe care le făcea norocul zănatic, venind spre mine și părăsindu-mă, atât de nenumărate ori, într-un atât de restrâns timp!

Hârtiuța albastră de dinainte-mi, atât de lipsită de valoare în vremurile astea, tot atât de bune și tot atât

de rele ca oricare altele, mă dezgusta cu desăvârșire. Un semn pe care i-l făcusem cu creionul înainte de a o arunca în iureșul jocului, dintr-o curioasă obișnuință, îmi stârni un zâmbet de silă pe buzele uscate de fumul țigaretelor și de vinul văpsit cu astringente boieli sângerii; aveam în față chiar hârtia cu care pornisem, cu douăsprezece ore înainte, în căutarea unui noroc factice.

Cu un gest teatral, o aruncai dinaintea noului bancher și, fără să mai aștept care-i este soarta, plecai cu un aer de inspirat, strângându-mi umerii înfiorați de plăcutul venin al vârfurilor de ace, pe care le înfig în sângele moleșit nopțile pierdute. Însă înainte de a mă duce la cazarmă, mă îndreptai spre poștă; și acolo, pe pupitrul scâlciat, în praful stârnit de măturoidul omului de serviciu, am compus o vastă comandă către una din cele mai mari librării din București. Am cerut numai cărți serioase, mai mult de știință: istorie, filosofie, chimie, fizică, matematică, *Sfânta Scriptură*, *Coranul*, *Iliada* și o grămadă de texte latinești și grecești, cu două enorme dicționare: atât cât să-mi ajungă pe doi ani de zile, ca să mă satur de citit și de învățat. De altfel, nu eram la prima mea hotărâre de a înlocui cărțile lui Grimaud cu cărți propriu-zise, dar până acum nu făcusem decât mici încercări. Comandam câteva romane și câteva volume de versuri și cu asta credeam că am sfârșit-o cu nopțile pierdute. Chemam în ajutor literatura să mă scape de setea de viață! Acum însă, judecând după dimensiunile comande și după gravitatea obiectului ei, nu-mi mai rămânea nicio îndoială că aceea ce întreprindeam era din cale-afară de serios.

Și ca o dovadă că însuși destinul se asocia cu mine, ca să-mi arate că sunt menit unei căi cu totul alta decât

cele pe care apucasem, făcu astfel încât, după câteva zile, cărțile să sosească în același ceas cu ordinul de plecare pe Nistru.

În primele momente mă gândeam nici să nu-mi iau rămas-bun de la Marusea. Un om hotărât s-o rupă cu totul de ceilalți, deci și de prietena lui intimă, trebuie să pornească în pas gimnastic și nici măcar să nu se mai uite înapoi. Dar reversul gândului îmi spunea: un om hotărât trebuie să revadă, până în momentul clipei finale, tot de ceea ce are să se despartă și, dacă inima lui nu-i va da niciun brânci înapoi, el va porni senin, mândru, conștient de tăria lui.

Am chemat deci pe Marusea – la ea nu mă mai duceam deloc după cele petrecute – și dânsa s-a grăbit să vină într-o stare de neliniște și de tristețe care mi-a dat imediat conștiința superiorității mele. Mândria numai o împiedica să izbucnească în plâns; dar dacă o clipă sprâncenele ei încordate de încăpățânarea-i rusească și-ar fi destins arcurile strânse la maximum, vedeam bine că lacrimile i-ar fi inundat fața potop. M-a înduioșat mult această slăbiciune omenească, ce se vedea tot mai clar pe măsura efortării pe care biata fată o făcea ca s-o ascundă. Oricum, era pentru mine toată această zbuciumare! Și pentru că ea nu răsfângea asupra-mi decât bucuria de a mă ști atât de adânc înfipt în sufletul ei, fără ca sufletul meu din parte-i să poată fi reținut acolo de nicio cătușă, înduioșarea mea avea într-însa ceva părintesc, ceea ce o îndârjea pe ea și mai mult și-i prefăcea inima în bucăți sângărânde, zvâcnind la picioarele mele.

O, sfântă fericire de a putea fi, tocmai prin seninătatea și conștiința libertății tale depline, chinuitorul

unei pâlpâiri de viață pe care ai ingenuncheat-o, ai subjugat-o și o oprimi! O compătimești pentru că o oprimi și o oprimi și mai cu tărie, pentru a simți până la maximum de intensitate dulceața milei.

O pipăiam sub vraja acestui sentiment divin și-i striveam sânii, apăsând-o sub piepții bine vătuiți ai vestonului meu. Îi sărutam părul cu sclipiri portocalii, care, seara, sub lumina becurilor, se aprindea îndată de acel straniu și minunat roșu aprins. Îi sărutam năsul ei obraznic și-i simțeam pe genunchi căldura coapselor pline, îi mângâiam alene fluierile picioarelor subțiri, singurele de care aveam regretul că nu sunt ceva-ceva încă mai lungi. Ca să fie pentru mine rusoaica întreagă. Să [se] asemenea, să se apropie de rusoaica întreagă din gândurile mele. Dar pentru asta, hm... mi se pare că și iubirea care-o mistuie ar fi putut să se arate altfel, nu știu cum...

După spița tatălui și după spița mamei, Marusea era rusoaică sadea... și totuși pentru mine ea nu era decât o basarabeancă. Pe când rusoaica pe care o așteptam, rusoaica din visurile mele... Doamne, ce distanță...

Sectorul meu fu hotărât, cu totul izolat, destul de departe, și în dreapta, și în stânga, și în spate, de sate ori locuințe omenești; nici măcar în față, dincolo, peste fluviul cu mers molcom, în vasta împărăție a misterului, nu se zărea, oricât puteai cuprinde cu ochii, vreun acoperiș.

„Aci, mi-am spus cu toată încrederea, aci voi deveni alt om... Fii slăvită, sfântă singurătate!”

Și pentru a-mi stimula mulțumirea, amintirea îmi alerga neconținut și acum la ofițerii, tovarăși de petreceri, de care tocmai mă despărțisem. Ei căscau și se întindeau dinainte, antrenându-se pentru lungul

repaus forțat la care fuseseră condamnați. La ultima masă luată la popotă împreună, ei studiaseră harta statului-major cu atâta luare-aminte și pricepere, de parcă a doua zi ar fi fost chemați la o mare întrecere strategică. De fapt, nu făceau decât socoteala distanțelor, de la punctul fiecăruia de comandă până la satul cel mai apropiat. Nevoia de a se ști aproape de lume, de oameni, era frenetică pentru aceste ființe: oceanul singurătății, căruia eu așteptam să mă dau cu atâta poftă, pe ei îi îngrozea, îi amețea. Îi ascultam cu aerul de superioritate al celui ce știe găsi, tocmai în motivul temerii celorlalți, pedestalul tăriei sale.

— Fraților, eu sunt doar la doi kilometri de Tohatin...

— Ba eu chiar în Vadul-lui-Vodă. Voi ați văzut vreodată Vadul-lui-Vodă?... Putem zice că e un târg curat...

Dintre noi toți, unul singur nu-și găsea niciun fel de împăcare în revelațiile mângâietoare ale hărții. Pe el depărtarea de acest orașel, pe care aveam să-l părăsim cu toții, îl durea într-atât, încât nici chiar apropierea de Chișinău, dacă ar fi fost cu puțință, de București sau de Paris nu l-ar fi putut tămădui.

El se plimba îngândurat printre noi, cu mâinile în buzunarele pantalonilor. Părea că ascultă exclamațiile de surpriză ale cititorilor hărții, zâmbea pentru fiecare în parte și zâmbea de asemenea când râsul era general, dar nu mai trebuia să ne spună nimeni atunci că gândul lui era cu totul absent de noi și de vorbele noastre.

— E gata, domnule căpitan! strigă din cadrul ușii, teapăn ca o alcătuire mecanică, ordonanța, salutând cu mișcări cadențate de articulații, pocnindu-și călcăiele, învârtindu-se în loc și pornind în pas elastic.

Căpitanul îl urmă fără mișcări cadențate, deși tot așa de mașinal.

Ne îngrămădiram cu toții la fereastră, ca să-l vedem pe căpitan apropiindu-se de strașnicul Volbur, calul cel negru, pe care încercase fără izbândă să-l cumpere și comandantul corpului. Volbur își primi stăpânul cu un nechezat de prietenie și cu mișcări sprintene și nervoase, alungând ape negre pe gâtul și pe crupa plușată.

— Toată nădejdea lui Bădescu a rămas iar în Volburul lui! exprimă cineva tare gândul care dănuia în mintea tuturor.

— În patru ceasuri, pe vreme bună, cred că-l aduce înapoi calul ăsta, de-acolo de unde i-a dat colonelul sector... Își dădu cu părerea un altul.

— Ați văzut, întreabă al treilea, că sectorul lui a fost hotărât anume cel mai aproape de aici?

— Colonelul închide ochii și aprobă ca el să mai vină din când în când... i-a dat și locțiitor...

Cu toții spuneam câte-un cuvânt sau chiar ne dădeam o părere întreagă despre căpitanul Bădescu și sectorul său, dar în închipuirea tuturor domnea atunci Ghenea Kersanova, numele sub care camaradul nostru ne prezentase pe amica lui, fiica unui evreu bogat, Kersanov Weiss, fabricant de lichioruri și ape gazoase. Ghenea Kersanova, pe numele semit Golda, n-avea nimic auriu în persoana ei. Înaltă și brună, de-un brun-gălbui și asiatic, cu ochii largi, negru-verzui, gura de minuscule proporții, cu părul negru-castaniu, răsucit o dată pentru totdeauna de sumbrul ei Dumnezeu în inele, pe care niciun meșter coafor n-avea să le mai realizeze vreodată, Ghenea Kersanova nu era chiar o frumusețe. Micul ei nas puțin gătit spre vârful care căuta în sus și o dispoziție spre râs a pomeților stricau sau poate, Doamne, agravau printr-un aer ștrengăresc,

foarte simpatice de altminteri, accentul tragic al sprâncenelor îmbinate pe ochii fără fund și priveliștea stranie a rotocoalelor de păr, mătăsoase și schimbătoare sub incidențele luminei – ca fumul de cătuie al unei divinități negre –, din împletiturile leneșe ale căruia apărea figura cea cu două măști. Chipul enigmaticului nepătruns și al veseliei cotidiene în același timp. Avea piciorul înalt, poate prea plin, dar arcuit prelung și măiestru, și toată silueta ei dură și vibrantă se bucura – pe cât îngăduia să se întrevadă decolteul și brațele goale – de acea culoare, de acel brun tot așa de neobișnuit ca și figura aceea de Thalie, contopindu-se cu trăsăturile sumbre ale Melpomenei.

Privind din acest unghi de vedere, cu toții înțelegeam pasiunea mistuitoare a căpitanului Bădescu, dar se mai șoptea de-o anume viață pe care barișnia Ghenea o depănase la Iași, la Cluj și la București, încercând anual câte o facultate și întorcându-se, după trei ani de viață studențească intensă, fără nicio diplomă, fără niciun examen, fără măcar atestarea unei frecvențe. În toată această vreme fusese văzută în companii dubioase, în locuri și la timpuri bănuielnice; se pronunțau nume, dintre care unele venind firesc și foarte repetat în diverse evenimente mai mult ori mai puțin vagi, ce se desprindeau din această perioadă obscură a biografiei ei; ba chiar pentru un destul de lung răstimp i se dădea ca domiciliu garsoniera unui ziarist cu renume mai restrâns, care, după aceea, se abătuse de mai multe ori încoace, pentru a-și domoli în cele din urmă, definitiv, zelul nostalgic, sub temperatura glacială a intransigenței bătrânului bogat și habotnic.

Aceeași atmosferă polară întâmpină și pe căpitanul Bădescu din partea părinților fetei; dar acestuia,

militar din cap până-n picioare, în loc să-i înghete zelul, i-l ațâța la maximum. Căpitanul Bădescu era dispus la orice nebunie: domnișoara Ghenea era majoră și ar fi putut, în cele din urmă să accepte, cu prilejul unuia dintre concediile ofițerului, o escapadă care poate ar fi forțat punerea la punct a lucrurilor. Dar fata nu vrea să audă așa ceva; mai mult, ea dăduse să se înțeleagă că bătrânul Kersanov ar fi rămas intransigent chiar dacă Bădescu ar fi acceptat până și extrema nebunie, unica desigur, de care poate nici căpitanul n-ar fi vrut să audă: escapada la templu.

Mulți credeau că domnișoara Ghenea răspândise acest zvon tocmai pentru a arunca în cumpănă și gravitatea unicului motiv, care ar fi constrâns pe oricare altul să bată învins în retragere, ceea ce ar fi dovedit că dânsa nu răspundea iubirii profunde și încăpățănate a ofițerului, decât cu un savant joc de cochetărie, pe care știa perfect să-l conducă și care o amuza. Alții, dimpotrivă, știau precis că domnișoara Ghenea refuzase mai multe partide, dintre care una din cele mai ispititoare, toate pe placul tatălui ei; se mai aflate apoi de lacrimi, de scene violente, de blesteme, de intervenția rabinului, de întreaga, în sfârșit, prea cunoscuta gamă a acestei străvechi și întruna noi drame de iubire.

Evenimentele acestea, cu multiplele lor variante, care trezeau din somnolența cotidiană societatea târgului basarabean, se plimbau vii acum, văzute ca prin ocularii de perspective diverse, în gândul camarazilor strânși la fereastră, ca să admire, chipurile, exercițiile ecvestre ale strașnicului călăreț Bădescu, propriu-zis ca să-i urmărească mai atent crispațiile feței prăbușite, adâncimea melancoliei ce i-o revărsau ochii, mișcările forțate și mecanice în care se întrevedeau silnicia și

dezgustul. „Se dusesese căpitanul Bădescu!“ s-ar fi auzit răsunând din cugetul tuturor, dacă mințile le-ar fi devenit sonore. El, marele glumeț și curtezan, marele gimnast și ochitor fără pereche, marele chefliu și înfocat maestru al spadei! Silințele lui de a se ține în șa, tot ca înainte, parcă ne făceau rău. Uitând pe nesimțite cum trebuia să se țină, capul greu se lăsă deodată ca o ghiulea de plumb spre coama lui Volbur, trăgând după el trupul de brad dinainte, acum deșirat ca o armonică. Și totuși omul ăsta domnea încă printre noi; multe dintre glumele lui răutăcioase, ba chiar sângeroase, nu mai răsunau sub tavanul popotei sau la întrunirile de joc. Dar acum nimeni n-ar fi îndrăznit să spună vreo istorisire cu evrei, în fața acestui până acum inepuizabil sac de anecdote, al căror erou principal era fiul lui Israel. Cuvântul „jidă“ dispăruse din pronunțarea noastră și se vorbea de Kol-Nidre, de Iom-Kipur, de Purim ori de Sărbătoarea Cuștilor, cu aceeași cuviință cu care s-ar vorbi de Vinerea Mare, de înviere, de Crăciun ori de înălțare; mai mult chiar, se întâmpla adesea ca vreunul dintre aceste cuvinte din urmă, ori toate la un loc, să fie amestecat printre obișnuitele înjurături ofițerești; dar a fi amestecat prin ocări cuvintele sacre dintâi era totuna cu o provocare directă la adresa lui Bădescu, victima bigotismului fervent, al cărui respect îl impunea.

Astfel de metamorfoze omenești pentru întâia oară vedeam în viața mea; dacă acesta e amorul, îmi spuneam, atunci e sinistru! Noțiunea lui pentru mine era legată neapărat de cântec și de amfora cu vin. Ceea ce vedeam era, pur și simplu, o deviere bolnăvicioasă, o particularitate cu totul izolată. Dar față de această prăpastie ascunsă, care întâmplător mi se deschisese

dinainte-mi, eu simțeam cu atât mai puternic aerul de înălțimi al libertății umplându-mi până la fund plămânii.

Eram cel mai liber dintre toți aceștia: nu numai că nu mă speria singurătatea, dar o doream acum cu aceleași pasiune cu care dorea căpitanul nostru pe Ghenea lui. Iar la dânsul, sărmanul, mă uitam cu o infinită milă.

Cum mă uit și acum la imaginea lui, încă proaspătă și vie, ocupând ea singură cea mai mare parte din noianul de amintiri pe care-l rostogolesc fericit, ca un copil un nămete de zăpadă, în această sfântă și solemnă singurătate.

Detașamentul mi-era întins pe-o bună distanță; oamenii făceau cu schimbul. Când parte din ei plecau în patrulare, ceilalți rămăneau în jurul meu, formând rezerva de care aș fi avut nevoie la vreo împrejurare neplăcută.

Ca și mine, în afară de vreo doi-trei gradați, care lăsaseră amintiri în orașelul de-abia părăsit, ceilalți, cei mărunți, soldații, păreau foarte mulțumiți de situația cea nouă. Mai întâi scăpau de instrucție sau aproape scăpau. Al doilea, aici, în pustietatea asta de văi ușoare și colnice presărate de cochete mănunchiuri de arbori, cu fluviul plin de răcoare și de sălcii la câteva sute de pași, cu cerul larg și nesfârșit deasupra, cu mirosul de iarbă și de câmp, ce năpădea de pretutindeni, nările lor avide se deschideau larg și ochii lor de țărani se aprindeau de beția naturii. Îi vedeam mai dârzi și mai sprinteni, mai veseli și mai firești, noua lor menire părea că-i intrigă și chiar îi asmute; vorbeau acum cu ton

răspicat, ca aceia care au pe umerii lor o însemnată datorie și-și iau noul rost foarte în serios.

Când erau strigați să se așeze în linie, se repezeau agitând cu ușurință armele, pe care până aici le mânuiau cu greutate și cu pioasă resemnare, de parcă ar fi cântărit sute de kilograme.

Se aliniau acum grabnic și trânteau din călcâie, chiar mai mult decât ar fi trebuit, nerăbdători parcă să fie puși la isprăvi mai mari. Din toate gesturile lor se vedea limpede un prisos de energie, pe care nu știau cum să-l cheltuiască mai cu spor, cu bună voie, cu nețărnută plăcere. Atunci, pentru a-i înnebuni cu desăvârșire, i-am asemuit cu niște voinici de pe malul Oltului porniți proaspăt după haiducie, iar eu m-am intitulat căpitanul lor; glumă pe care ei au primit-o ca niște veritabili haiduci, cu zgomot mare, cu chiote de vitejie, cu capele aruncate în înălțime.

Dar impresia asta de haiducie mă stăpânea și pe mine cu adevărat, mai ales când gradatul de serviciu se prezenta în odaia mea de scânduri, săpată într-un mușuroi de pământ, tapetată cu ziare ilustrate și împodobită cu rafturi de cărți, ca să mă anunțe, pocnind din tocuri, că la punctul cutare, mai sus sau mai jos, pe apa fluviului, a fost prins un grup de bolșevici, încercând să treacă pe furiș pe teritoriul nostru.

La început ordonam ca prinșii să fie aduși în fața mea. De obicei, „bolșevicii“ erau niște bieți zdrențăroși, cu fața suptă de mizerie, cu ochii aprinși de frigurile fricii și oboseli celei mai crunte: cine știe ce distanțe enorme străbătuseră acești nenorociți, pe furiș, cine știe câtă artă, istovitoare de nervi ca orice artă, întrebuițaseră pentru a se strecura pe dinaintea poliției celei mai bănuitoare și mai iscoditoare din